

המערכה השלישית / נתן אלתרמן

הקרוב על העם היהודי

1

הרבה מדובר בימים אלה על חשיבותה של הסברה. הכוונה היא למסע של אינפורמציה ושכנוע כלפי אומות העולם, אם כדי להקהות שיניהם של גורמים עוינים ואם לחיזוק עמידתם של יסודות אוהדים שהופקרו לתעמולה סלפנית ומהרסת. ברור שמסע זה הוא ענין בעל חשיבות ראשונה במעלה בימי-חירום אלה, אך כל מאמצי הסברה ושכנוע שלנו, גם אם יפליאו לעשות, לא ימלאו עיקר יעודם אם לא נכוון אותם, אף כיום הזה, כלפי גורם עולמי אחד שמחוץ למנין, שבלעדיו לא יעמדו לנו שום גילויים אחרים של אהדה ותמיכה. גורם עולמי נוסף הוא העם היהודי בתפוצות, ואם אנו אומרים כי המערכה המדינית שאנו עומדים בה כיום היא השנייה, לאחר המערכה הצבאית, עלינו לגשת כבר עכשיו, במלוא התנופה וההיקף, למערכה השלישית והמכרעת של עם ישראל.

לגבי עם זה אין אנו יכולים להסתפק ברכישת אהדה, או אפילו בהזדהות מלאה, בשטח הפוליטי והכלכלי. אם לא נביא את העם הזה לידי כך שהוא יכריז לא רק על עמידתו לימין מדינת ישראל, אלא על נכונותו לעמוד, ברבבותיו ובמאות אלפיו, בתוכה פנימה, בקיצור – אם לא יקום העם הזה למעשה של עליה גדולה ודחופה לישראל, הרינו מניחים לא רק את הישגיה של מלחמת-ששת-הימים אלא גם את כל אשר קדם לה, בלא הבטחה אֶלֶמנטארית של עורף ושל המשך.

2

עליה גדולה נחוצה לנו כיום בראש-וראשונה כדי לשמור – אם נזכיר קודם-כל את הצד המעשי הדחוף – על צביונה היהודי של ארץ-ישראל בגבולותיה כיום. כן, זוהי "הבעיה הדמוגראפית" המפורסמת, שהעלתה בפנינו, כמו לפתע, את האבסורד והסכנה שביחסנו השאנן והאדיש לבעיות העליה עד כה. אך בעוד אנו עומדים בפני הצורך הדחוף של העליה כבפני חידוש שהזמן גרמו, אנו מסיחים דעתנו מן העובדה שאותה "בעיה דמוגראפית" שנוצרה, כביכול, רק לאחר שחרור הגדה המערבית, אינה חדשה, למעשה, ולא מלחמת-ששת-הימים הצמיחה אותה. עלינו לזכור היטב כי עם הקמת המדינה קיבלנו בעיה זו כעובדה קיימת, שכן בריחת הערבים בתש"ח היתה בשבילנו בגדר הפתעה ולמעשה היינו מוכנים, עם הכרזת העצמאות, למציאותם של מאות אלפי תושבים ערביים נוספים אף בגבולותיה הקודמים של המדינה. עלינו לזכור כי מראשיתו של הרעיון הציוני, ובמשך כל תקופת ההתנחלות ובנין-הארץ, ראינו את סיכוי עתידנו בארץ זו מבוססים לא על יציאת הערבים מתוכה אלא על עלית היהודים אליה. בעיה זו,

המעמידה בסכנה את הרוב היהודי בארץ, לא תוספת האוכלוסים הערבים יצרה אותה, היא פרי היעדר התוספת ההכרחית והמיוחלת של האוכלוסיה היהודית.

3

המצב שאנו עומדים לפניו כיום בענין זה אינו, איפוא, אלא המחשה דראמטית עזה לשאלה שהיתה קיימת תמיד ולחובה היסטורית לאומית שלא תמול הוטלה על כתפיו. משום כך אין הצד "הטכני" הזה של צורך העליה צריך להעלים מפנינו את העובדה שאין זו רק שאלת תיקון המאזן של הרכב האוכלוסים. עלינו לזכור כי זו אולי גם שעה אחרונה לתיקון הסילוף היסודי שהשתרש ברעיון התחיה הלאומית, אשר הקמתה של מדינת ישראל נעשה לו, באורח פאראדוכסאלי, ראשית התעקמות וטשטוש אשר שום תנועה מהפכנית העולם לא ידעה כמותם. יש תנועות-שחרור שנכשלו, יש שהודברו בכוח מבחוץ, יש שהסתאבו מבית. אך לגבי תנועות-השחרור-והתחיה של העם היהודי אירעה תקלה אחרת. הציונות עמלה עשרות בשנים להגיע אל מטרה מיוחלת, וברגע שהשיגה אותה פנתה אל דרך אשר כל עיקרה התכחשות להמשך ההגיוני והכרחי והקובע של ההישג האין-שני, אל מסכת של צידוקים ואמתלאות והסברים המשווים לציונות צביון שהוא קשה אפילו מן הכשלון, צביון העמדת-הפנים והאונאה העצמית.

דיינו אם נזכור כי בקונגרס הציוני האחרון – זה שהוכרז על-ידי ראשי ההסתדרות הציונית בסיפוק כ"קונגרס יוצר" – אנו מוצאים באחד מסעיפי הסיכומים הבולטים, כי "המשימה ההיסטורית הגדולה של הציונות בפרק זה של תודותינו היא כיצד להפוך את מדינת ישראל למכשיר ראשי ועיקרי למען החיים היהודיים בכל מקום ולעשותה לערך ראשון ויסודי מבחינת קיום הקהילות היהודיות בעולם". הכרזה זו, על אף נימתה המעשית, כביכול, ורוחה "היוצרת", אינה אלא חלק ממסכת רעיונית המשלימה עם הפיכת עיקרו של חזון התחיה היהודית ושיבת-ציון למכשיר, או אפילו אחד המכשירים, למען המשך קיומו של העם בתפוצות, דבר שפירושו, למעשה, הקפאת ההתנערות המדינית והרוחנית, זו אשר כל קרבנותיה במאבק התחיה, קרבנות הקדחת והסבל והבדידות והעמידה אל מול מחרפים ומגדפים ומלעיגים ואל מול צבאות-אויב, לא באו אלא כדי למנוע את הכניעה ל"נצח הגולה" שהתנועה הציונית, זו שנוצרה למרוד בו, הפכה עורה ונעשתה לו מקור אישור וצידוק.

4

בשנים האחרונות דובר אצלנו רבות על כך שהנוער הישראלי צריך ללמוד להכיר את הגולה, להבינה ולהתגאות בה. דבר זה הוא חלק מן "התודעה היהודית" המטופחת. ואף-על-פי-כן דומני כי ספק הוא אם דווקא יסוד ההבנה ויסוד הגאווה הם הדברים שעלינו לקבוע בתודעתנו לגבי הגולה כפי שהיא כיום. "תודעה" זו, ברור שהיא נחוצה ומוצדקת בתחום היחס שעלינו לנטוע בקרבנו כלפי תולדותיהם וכוחות יצירתם של מרכזי-התפוצות האדירים שעם ישראל ידע החל מימי חורבן בית שני, דרך ספרד ואיטליה ואשכנז, עד גלויות רוסיה ופולין וליטא שניספו בשואה. פרקים גדולים אלה של הווי ומסורת, של הגות ושירה וחוקה, יהיו לנו לעולם למורשת כבוד וגאווה. אך איה כוחות אלה של הווי ושל יצירה בגלויות ישראל בזמן הזה? תפוצות העם היהודי כיום, מבחינת מקומן בתולדות ישראל, הן מהויות אמורפיות חלושות, אשר דמיוןן לגולה שמקדם הוא כדמיון חריקת ההתפוררות הזחוחה והאדישה למול הלמות המחשבה והיצירה שתפוצות ידעו בשעתן. מהותה הרוחנית היהודית של הגולה בימינו עיקרה עיונים ציוניים מתחמקים

ומאונסים, או דיונים אקומניים של רבנים רפורמיים, בתוספת לבטים חלושים של כמה סופרים כותבי אנגלית בעיקר, המבקשים את ה"גיואיש איִדְנְטִיטִי" ואת מעלותיו הקוסמיות של "הניכור" היהודי בתוך ריקמת ההווה של אמריקה או של אנגליה. כך בתחומי הרוח, ואילו מצד היומיום היהודי בגולה, מצד מוחשיותם של חיי הקהילה, אנו רואים כיצד נתגלגל ההווי היהודי העז והחרף של הגולה שמאז, ונהפך לפעילות פילאנטרופית ספוראדית של החזקת מוסדות-צדקה קהילתיים ותרומות למגבית המאוחדת, הווי אשר שיאיו היהודיים הן מסיבות קבלת-פנים לשליחים מתרימים ונשפי יום-העצמאות עם טומבולה ותזמורת מקומית. עלינו לראות ולדעת ברור כי חיי הרוח וחיי החומר של קהילות ישראל בתפוצות כיום, מבחינתם היהודית, אינם אלא אֶפִּילוג עלוב לסיפור היהודי שאין דומה לו בעולם, אפילו של ירידה זוחה מבמת-ההיסטוריה לקבל נאומי-ברכות של "צ'רמן" ו"ספונסור" ומחיאות-כפיים לבדיחות הנשלבות בנאומים. האומנם צריך יחסנו לתהליך טראגי זה להתבטא בהכרזות שהנוער הישראלי צריך להבין גולה זו ולהתגאות בה? דומה כי לא רק מותר לנו, אלא אף חובה עלינו שלא להבין את הגולה כיום ודומה כי חובה עלינו אף לעשות הכל כדי שאף היא תחדל להבין את עצמה ולהתחמק מן האמת.

עלינו לדעת כי במידה שמדינת ישראל מספקת לתהליך זה רגשי "סיפוק יהודי" ו"זקיפות-קומה" היא ממלאה תפקיד פאטאלי של חיפוי על הידרדרות התפוצות במדרון הטמיעה והדעיכה. תהליך זה, אם יימשך באין מפריע, עשוי להפוך את הנפלאים שבהישגי העם היהודי מראשית המאה ועד עכשיו – תחיית הלשון, כיבוש העבודה, הפרחת השממה, הקמת המדינה – לתופעות שאינן אלא הינתקותו של מיעוט מבוטל מתהליך-השקיעה הכולל של אומה ושל כוחותיה היוצרים. מתח הזעזוע הצריך לבוא כיום מישראל חייב להיות קץ לחיפוי על תהליך זה, ותביעת העליה היא מבחינה זו לא רק תביעה של הכרח מצד הבטחת קיומה של המדינה, אלא גם כורח לגבי צלמה וכבודה ועתידה של הגולה היהודית.

אפילו רגשי התודה וההוקרה שאנו חשים לנוכח גילויי ההתעוררות וההזדהות שבגולה כיום עם מאבקה של ישראל – הזדהות של הפגנות ותרומות ואף של מתנדבים לאלפיהם – אינה צריכה לטשטש את העיקר. שעה שהכתבים מדווחים לנו מן הגולה כי "אפילו חוג-הפועלים היהודי בבריטניה, זה הנחשב פרוקומוניסטי, התמרד על מנהיגיו ותרם 1.500 ל"ש לקרן החירום של הקהילה", אין עובדה זו, ואף עובדות חשובות ומלהיבות יותר מזה, צריכות להביא את הכתבים ואותנו לידי מסקנה כי אכן "העם היהודי הוכיח את עצמו" וכי כל הדיבורים על התהום הנפערת בינו ובין מדינת ישראל הם דברי הבל. גילויי ההזדהות הללו צריכים להיות לנו מקור סיפוק, אך לא מקור הסתפקות ויותר על העיקר. מאבקנו המדיני עם הכוחות העולמיים יהיה ממושך ורב, אך מאבקנו עם העם היהודי הוא שיקבע את הדברים ואם לא נוכל לעם היהודי לא יהיה שחר למאבקנו עם כל השאר. הקרב על עם ישראל צריך להיות המשך דחוף והכרחי למלחמת ששת-הימים.